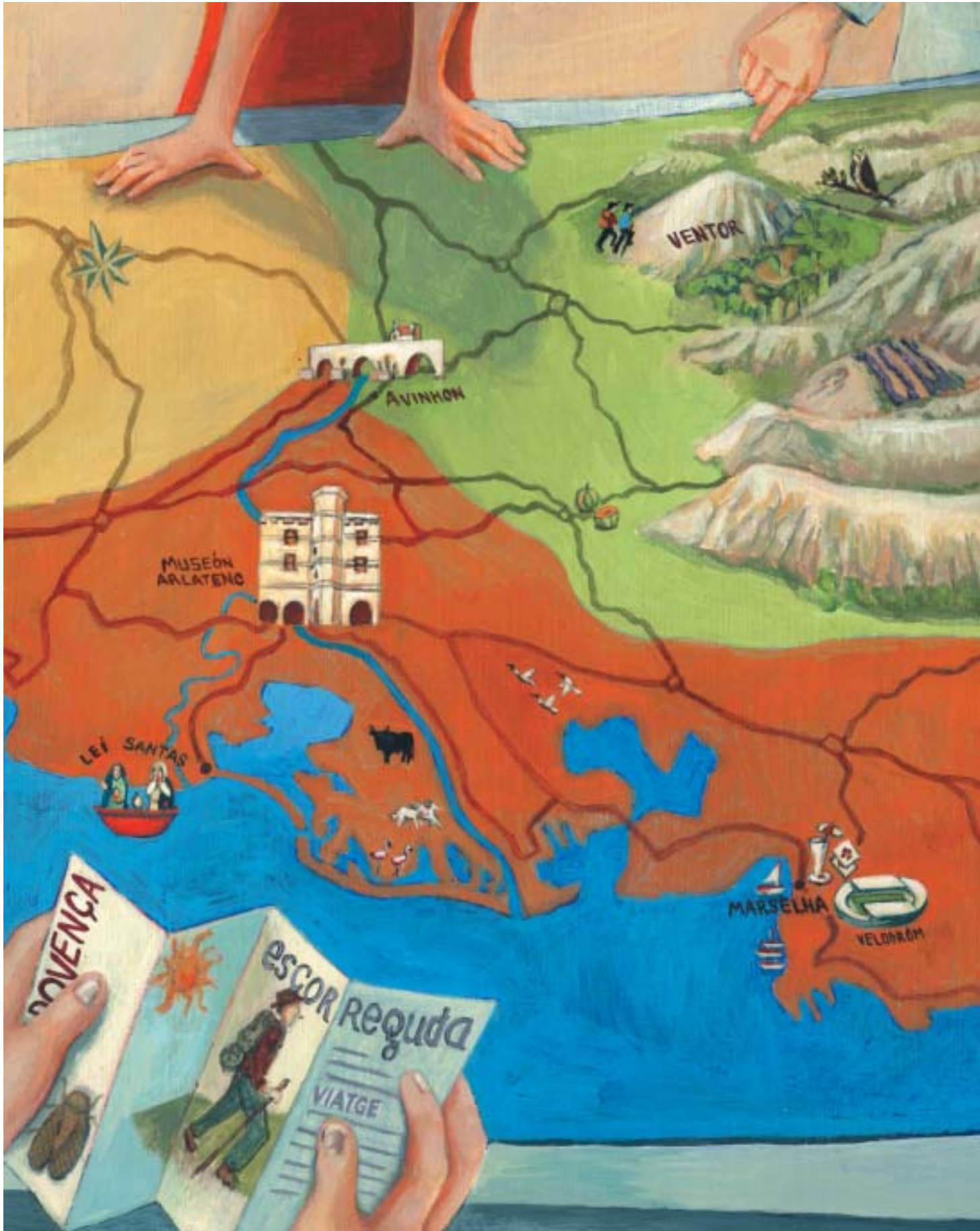

unitat 11

© Lise Boissinot – CRDP d'Aquitaine

- [1. Objectius](#)
- [2. Dessenh](#)
- [3. Dialòg](#)
- [4. Tèxtes](#)
- [5. Documents iconografics](#)
- [6. Documents complementaris](#)

L'unitat tracha del torisme, dels luòcs toristics en país occitan, del viatge, de las activitats toristicas en general.

Lo torisme pren diferentas formas, torisme popular o torisme cultural, viatges dins lo cèl o al centre de la tèrra.

Per d'unas regions, d'unas ròdols, en montanha, a la mar o a l'ocean, es vengut una activitat economica màger, en plaça d'autres activitats tradicionalas en descasença, agricultura, pesca, artesanat, e per manca sovent d'una modernizacion del teissut economic. Dins las annadas 70, los moviments de « reivindicacion occitana » denunciavan coma una alienacion economica e culturala lo desvolopament extensiu del torisme en Occitània.

1. Objectius linguistics

• Foncions lengatgièras

Far un projècte, organizar quicòm, exprimir una probabilitat.

• Fonetica

De punts de revisions sus la prononciacion de grafèmas particulars coma *-á e-à, -am e-um*.

Insistir sus la diferenciacion, pas totjorn plan facha, de *-an* e de *-en*, que serà util de mestrejar per la seguida : formacion dels participis e dels adjectius, sufixacion-*ància, -éncia*.

• Gramatica

Far de projèctes, preparar un viatge, aquò implical l'utilizacion del futur jos sas diferentas modalizacions : probabilitat, futur pròche, possibilitat, futur de l'indicatiu.

Pre-requisit : lo vèrb *anar* al present, a l'imperatiu.

• Lexic

Vocabulari del viatge, dels lésers.

• Cultura

Occitània toristica : Provença, sitis istorics, Canal del Miègjorn, bastidas, estacions d'estiu o d'ivèrn, sitis classats, pargues regionals e nacionals.

2. Dessenh

[Introduccion generala. § 3.2](#)

• Los personatges

Que vesèm d'eles ? Una man (*de qui es ?*) ten un desplegant toristic. Doas mans e una rauba roja s'apiejan sus la taula de

la mapa desplegada. Una altra man mòstra lo Ventor. *Que fan ?* Preparan un viatge en Provença.

• Lo país

Lo fach que lo tresen personatge al reire-plan es copat mòstra qu'avèm pas qu'un tròç de Provença representat sus la mapa, la part occidental e que lo demai es pas dins lo quadre. Benlèu que lo viatge se limitarà a aquesta part rodanenca de Provença. S'ajudar de la mapa de la pagina 149 del libre de l'escolan per far identificar los luòcs, Ròse, la Camarga, lo Vacarés (estanh mai grand al centre de Camarga). Lo pont d'Avinhon, l'an vist a l'unitat 3, lo Ventor es marcat. Pòdon devinhar la vila del melon (Cavalhon) e la del museon arlatenc, Arle, ja vista tanben a l'unitat 3. Van situar Marselha, son pòrt... e son velodròm ! Van veire los pichòts simbòls d'aquí d'ailà : lo buòu e los cavals, los flaments en Camarga (cf unitat 7), la machòta pròche la montanha...

• Far veire

Las Santas, a l'embocadura del pichòt Ròse. Lo dessenh de las Santas dins un barcon serà benlèu l'escasença de contar la legenda : Maria-Magdalena, Maria-Jacobé e Maria-Salomé acompanyadas de lor sirventa Sarah aborden aquí, dins los paluns, aprèp aver traversat la mar amb Lazare, e evangelizèron Provença a partir d'aquel endrech que prenguèt lor nom. Sas relíquias son servadas dins la glèisa de Las Santas, fàcia a la mar, dins una capèla nauta e son davaladas un còp per an per una granda fèsta qu'es tanben lo pelerinatge dels gitanos qu'an per patrona Sarah. Es aquí que ven morir Mirelha, dins lo poèma de Mistral, encalustrada d'aver traversat la Crau en estiu, e sens capèl per se protegir del solelh.

3. Dialòg

Introduccion generala. Anèx 1.

• Primèra partida

Primèra partida de far escotar e reformular fins a la replica de Mirelha : *Ieu dançarai sul pont !*. Los joves intervenon cadun segon son biais : Joana rasonabla, Guilhèm sentimental, Arnaud, pragmatic, Mirelha, amuserèla (fa la cigala !) e Carla, polida ! Per far reformular, se pòt pausar la question : *Que vòlon far ? Qu'an l'intencion de far ?* per far emplegar los vèrbs a l'infinitiu.

Aprèp, dins la fasa segonda, se passarà de *Vòlon passar Ròse a Passaràn Ròse. Que dison eles ?* Dison : passarem Ròse.

• Segonda partida

La segonda partida pòt anar fins a *pas doblidar lo capèl*. Las frases son mai longas, i a d'allusions a de luòcs e a d'eveniments particulars que deurián pas pausar problèma se lo dessenh es estat plan trabalh.

• Darrièra partida

La darrièra partida comença amb la question de Carla que los fa sortir de Camarga per abordar de realitats mai urbanas : Marselha, lo velodròm e mai los estereotips pagnolesques... los Marselheses nos perdonen ! Far escotar una cançon de Massilia coma antidòta...

• Futurs

Los futurs son nombroses, una escota pòt èsser facha sonque per los remarcar (entendre, notar).

• Escota de la version provençala

L'escota de la version provençala serà gaireben obligatòria per la circumstància, istòria d'entendre coma se dison en provençal *Lei Santas*, oblidar lo capèu, faire de rescòntres...

4. Tèxtes

Introduccion generala. Anèx 2.

1 Niça la bèla, p. 129

Provençau

Far escotar aquesta bèla cançon a la glòria de Niça, que totes los Niçarts conèisson e cantan. Es escricha per François Dominique Rondelly, dit Menica (1854-1935), cançonier populari niçart, ancian companhon de la legion garibaldiana, fundador del jornal dialectal, *La Ratapignata* en 1900.

Es l'elògi de la vila vièlha, al contra de la Niça toristica qu'òm vei sus las postals. Los estereotips i son pasmens, mas remandan al sentit d'apartenéncia e non pas a una vision exteriora. I a lo *solèu d'òr*, las flors, *li vièlhi teulissas* e lo reire país, la montanha pròcha e *li verdi campanhas*, e de segur, la mar. I a una geografia urbana evocada per los noms : lo Pòrt e la Marina, Palthon, Mascoinat. Es una cançon de connivéncia, coma fòrça celebracions de terraire o de vila. La lenga fonciona

dins aquel sens, e sèm pas suspreses de trobar a la fin *lo breç de ma maire*. Las cançons son associadas a una sociabilitat populara urosa, sota *li tonèlas* e dins *la sofieta*, a una arquitectura particulara, barroquizanta. La darrièra estròfa evòca amb fiertat la vida niçarda (lo *calen* es lo *calèu*, *calèlh* en lengadocian, lampa d'òli antica per s'esclairar), e l'istòria mitica de la vila : las victòrias dau Gonjon (Donjon). Lo vièlh Sincaire es lo bastion pentagonal, de cinc caires, qu'es lo teatre de l'expleit de Catarina Segurana. Aquela eroïna legendària, una simpla bugadièra, se ditz qu'en 1543 sauvèt la vila (alara possession dels ducs de Savòia) quand Francés Ier, aligat als Turcs, ne faguèt lo sèti. Auriá ensucat de son bacèl un soldat Turc qu'èra a plantar son drapèl sul barri. En 1981, lo cantaire Maurís canta, sus l'aire de *Niça la bèla*, una cançon de revòlta : *Niça rebèla* (veire lo tèxt de la cançon dins la rubrica çai-sota en document complementari).

1 En chamin, p. 129 Lengadocian

Una comptina d'inspiracion modernista : la rivalitat de la rota e del camin de fèrre. Emplècs interessants de futurs ! Tornar formular lo tèxt en cambiar de persona : *que ditz la rota ? Que ditz la viá de camin de fèrre ?*

Imaginar un autre dialòg entre l'autorota e la dralha, entre la calada e la rota enquitranada, entre la moto e l'esquèit-bòrd, la bicicleta e lo metro, la trotineta e la veitura, eca, en tornar préne los meteisses mots per la localizacion e ne metre d'autres rescontrats avant : *davant, darrièr*.

2 Lo Ventor, p. 129 Provençau

Lo Ventor d'Aubanèl es una montanha salvatja (i a de lops !). O èra de son temps. Mistral conta dins *Memòri e Raconte* una escorreguda aventurosa a l'entorn de 1860, dins Vantor, amb Aubanèl e lo pintor Grivolos. Dins aqueste poëma descriptiu, la característica màger de la montanha es que domina tota la plana e que sa siloeta se vei de fòrça luènh.

A qué es comparat ? Mostrar que la metafòra s'esperlonga dins los dos quatrens.

Al gigant es associat lo quite nom del poèta : *aubanèu* (es un *moisset*, en francés un *épervier*).

Es un gigant de la mena romantica : los dos vèrses 7 e 8 evòcan sa grandor solitària.

L'evolució de la lutz, coma sovent en cò d'Aubanèl, guida la descripció cap a la contemplacion. Demandar, aprèp lectura, de mostrar la lucha de la lutz e de l'ombra. Donar lo vocabulari especific, coma l'*error*, « le crépuscule », los *avencs* que son de *gorgs* o de *baumas*, lo *ruscle* qu'a aquí lo sens de *raissa* o de *regiscla*, per metafòra del rai de solelh amb la pluèja.

Per comentar lo darrièr vèrs, se reportar a la mapa de la pagina 123 del libre de l'escolan ; far sentir l'inspiracion ugoliana.

1 Un pargue toristic, p. 130 Lengadocian

A la debuta de *Las domaisèlas*, darrièr roman, inacabat, de Joan Bodon, l'angoissa de la despossession del país s'exprimís amb aquesta ironia freja que tot lo libre n'es marcat. Fa una projeccion dins lo futur (bona escasença per nòstres objectius linguistics !). Imagina qu'un vilatge rural en tren de morir, en Roergue, es causit per las bancas e la Direcció despartimentala de l'Agricultura per èsser Pargue nacional, pargue a tèma, e lo tèma seriá la vida rurala d'autrescòps, donada en espectacle als toristas. Aquí explica lo percors obligat del torista pres en mans per lo sindicat d'iniciativa, desplegant en man, plen de bona volontat culturala...

NB : A la fin del primièr paragraf, levar las verguetas a la frasa : *E que sabi mai ?* qu'es un biais de laisser dubèrta l'enumeracion dels desplegants dels títols de marketing.

Montespina, Sauvespina : del tèma de l'espina lo pargue fa son imatge publicitari.

Serà lo moment d'explicar çò qu'es una bastida, al mens a l'oest de l'espaci occitan (qu'en Provença es un grand mas fortificat). Es una vila nòva *bastida* a la fin de l'Edat Mejana en defòra de la vila medievals quilhada a l'entorn de son castèl (l'exemple de Carcassona, vila medievals en naut e vila modèrna en bas es esclarant). Es d'arquitectura geometrica, plan en cairat a l'entorn d'una plaça enrodada d'una galariá de vòutas. A sovent servat sos barris fortificats, amb sas quatre pòrtas. Lo tèxt dona tot un vocabulari de la vila : *valats, muralhas, emparas, pont-levadís, vanèlas...* (per illustrar lo prepaus, se pòt consultar lo siti <http://bastides.free.fr>. Fa la tièra de qualques 400 bastidas, totas dins l'oest occitan, e dona d'explicacions istoricas e tecnicas, amb de fòtos).

La reflexion de Bodon sus lo tèma *Probable que se quauque Sauvespinat d'un còp èra tornava, creiriá que lo mond a pas virat* en mai d'èsser un trach contra l'illusion de defugir l'istòria, es un motiu bodonian. Lo trobam ja dins lo conte *La filha de Viaur*, que d'alhors *Las Domaisèlas* ne repren mai d'un tèma fantastic.

L'illusion se denòncia a la fin : la vida artificiala es pas que per lo torista, quand partís, i a pas res mai qu'un decòr sens eime. L'Occitània dels festivals estivencs e del desvolopament toristic es per Bodon una mena de farlabica francesa e mai parisenca. Lo capítol del roman acaba sus aquelas paraulas amaras : *Nòstre contentament es de vos contentar. Toristas, venètz toristicar !*

Veire sus aqueste tèma los articles de la revista *Viure* de las annadas setanta, e mai la cançon e lo teatre occitans engatjats.

2 En avion, p. 130 Gascon

Lo tèxt de Pèire Bec, de 1984, a una modernitat de ton agradiva. Son de reflexions d'un viatjaire en avion, que tròba lo temps long, que s'inquièta del descalatge orari, de l'amic que l'espèra (o non) a l'aeropòrt. Rend plan la mena d'afiscacion e d'angoissa, un pauc claustrofòb... de qui fa un grand viatge. Far respondre a las questions de la pagina 134 : son de bonas guidas per la reformulacion. Far relevar lo vocabulari del viatge en avion : *lo fernestron, l'estanca, la querosèn, l'aeropòrt...*

Que pòt introdusir la margarideta escapada del libre a la fin ? Far parlar.

Lengadocian

1 Anirem veire los batèus, p. 131

Cançon de Claude Martí, leugièra e inspirada, de far entendre per la qualitat de sa melodia. Canta lo desir d'evasion, lo sòmi de desliurança. Lo tèma del solelh d'ivèrn sus la mar es un bon antidòta a la calorassa toristica evocada per las fòtos çai-contra.

2 Viatge en Argeria, p. 131 Lengadocian

D'un viatge cultural en Argeria, dins l'encastre d'un rescontre d'intellectuals organizat per la Region Lengadòc-Rosselhon, en 1990, Ives Roqueta tornèt amb un jornal de viatge original, *Argerianas*.

Doas partidas dins aquel passatge : lo viatge en avion, de metre en relacion amb lo tèxt de Pèire Bec, e l'intrada dins Constantina.

Rapiditat del viatge, Marselha e Constantina son pròchas. La vision de la vila argeriana se precisa a mesura que l'avion davala : çò dominant es l'impression de conegut, siá perquè l'urbanizacion es coma pertot, *d'amontairaments d'HLM*, siá perquè la vila vièlha li ramenta de lectures d'enfança sus la conquèsta de l'Argeria. Mas ara la plaça se ditz de *l'Independéncia*.

Pas brica d'exotisme dins la descripcion que fa puèi, mas lo sentit d'un provincialisme un pauc « retrò », puslèu l'impression que l'arquitectura coloniala es de la mena provinciala francesa, çò que se pòt revirar : lo provincialisme èra de colonialisme interior, la tòca estent de bastir una França uniformizada, al mens dins sas construccions oficialas : *teatre, comuna, prefectura, tribunal*, de tal biais d'assegurar una identitat comuna, de Constantina a Orhac. Es pas

despaïsat, çò susprenent es aquò. (O serà pas nimai, al mercat, dins la vila araba que li ramentarà de scènas de son enfança roergata). L'arquitectura de la vila francesa li sembla a contra-temps de l'istòria : *e ara son partits e ren a pas gaire de sens*. L'agach d'Ives Roqueta es lo d'un escrivan francés en lenga minoritària e sa relacion a la cultura francesa li permet de plan comprendre, de còps que i a, la dels intellectuals argerians.

2 Contemplacion dau ciau, p. 132 Lemosin

Encara una lutz d'ivèrn, mas dins la luneta d'un astronòm. Puèi la nuèch. L'òme immobil a l'impression de far un viatge dins l'eternitat. Lo solet moviment es lo del vent que tusta contra lo bastiment. Es çò mai concret dins aquel tèxt poetic puslèu abstrach e que fa l'elògi, d'un biais, de l'abstraccion, *de la contemplacion sens fin dau ciau*. Lo subjècte se confond amb l'objècte de la contemplacion, se voida dins el, es quicòm de gaireben obsessional dins la poèsia de Gardy, mai que mai en pròsa : *Aquela sensacion es venguda miá. Tant deve dire : m'es venguda ieu*. Las questions de la pagina 134 permetràn un apròchi sufisent del tèxt pres coma exemple de viatge mental.

1 Lo viatge de Guilhèm, p. 132 Lemosin

Marguerite Priolo-Gaillot (1890-1955) es una discípol de Joseph Roux. S'inspira coma el de l'istòria lemosina e del fons tradicional oral. Fa paréisser en 1915 *Legendas Lemouzinas* e en 1916 los *Countes del meirilher*. Apartenguèt al Felibritge e ne foguèt elegida reina de 1913 a 1920. Son òbra es gaire coneguda, foguèt pas jamai reeditada, mas o ameritariá. L'expression es viva e plasenta, coma dins lo tèxt donat aquí que conta lo viatge de Guilhèm, en ivèrn, dins la nèu. Las circumstàncias del viatge son plan precisadas (temps que fa, calendèr), lo paisatge es evocat amb realisme, i a un tròç de dialòg sus lo viatge (d'ont ven, ont es...) : aquò permetrà de reactualizar los aquesits temporals vistes dins l'unitat 3, los vèrbs de moviment (*marchar, avançar, arribar, s'apraumar, venir, se pausar*) que seràn puèi transpausats per metre una part del recit al futur.

La lenga es de lemosin bas, amb de traches de lengadocian (pas de vocalizacion, *del, al, sòl...*).

Veire çai-sota la seguida del tèxt dins los documents complementaris.

1 Un pacte diabolic, p. 132 Gascon

Sèm, coma dins lo tèxt lemosin precedent, dins l'univèrs del conte, e mai dins una diablariá, una pacha amb lo Diable enganaire que causís sas victimas dins lo paure mond. Se sap aprochar del paure que camina tristament un sèr d'ivèrn, coma Guilhèm. Aquí es un faure, aclapat de dèutes, a mand de tot pèrdre e mai l'espèr d'esposar la gojata qu'aima. La frasa dos còps dicha, una còp per lo faure, un còp per lo Diable que legís dins las pensadas, serà de bon far reformular, qu'emplega de futurs.

Se pòt far trabalhar tanben las marcas temporalas : *pas jamés, dens sèt ans, ueit jorns après, au temps prometut...* ligadas a l'emplec dels futurs.

Per far parlar sus aqueste tèma conegut, demandar d'imaginar la seguida de l'istòria.

Doas novèlas, p. 133

Son totas doas sus un tèma pròche, lo de l'estraneza, de la marginalitat.

• L'estrangèr Gascon

L'estrangèr fa paur a la familha acampada, lo cledon li demòra barrat. Mas es un messatgièr de patz, d'amistat, es *vestit de blau com la matiada*, es un àngel, dobèrt e sorisent

e fa levar totas las cledas. L'expression : *Sonque un arriderer amistós* dona son nom al recuèlh de novèlas que Rogièr Lapassada publica en 1975. Una faula de la fraternitat e de la fe.

• Solesa Lengadocian

La dòna soleta qu'a pas degun a qui parlar patís, ela, del marridatge de sa familha, per qui es una estrangiera, de l'indiferéncia del mond dins la carrièra, que li porgisson pas un quite agach, un risolet, una man. Lo tèxt es tirat d'una novèla de Verd Paradís III, *Lo desèrt de la paraula*. Una paura vièlha conta sa solesa sus un banc al narrador... A la fin se'n va, *tota drecha, prima, dapassets*. Lo narrador la seguís de l'uèlh que tòrna a la vila. *A la solesa. Au silenci. Au desèrt.*

Seriá plan de far escotar las doas novèlas en seguida e en comparason. La lenga e l'estil de Lapassada son planiers, la lenga de Max Roqueta parièr, dins la mesura qu'es un monològ, e qu'es de lenga de teatre, frases brèvas, registre d'oralitat familiar, que sovent mençon lo qu'escota : *sabètz, o cresètz, podètz pas saupre...* De segur las intonacions a la lectura son mai qu'importantas, dins los dos cases, per far passar lo sentit, l'emocion e se pòt dire la morala que contenen.

5. Documents iconografics

Introduccion generala. Anèx 3.

Las doas fòtos de la pagina 129 donan l'idèa d'un torisme familiar dins lo campèstre, tot suau.

A partir de las regions representadas sus las paginas de 129 a 133 los escolans pòdon, sols o per grops, presentar un mini-dorsièr sus una region occitana que coneisson plan e que lor agrada de ne parlar, amb fòtos, documents (revistas, internet, CDI eca) e lo presentar a la classa en temps limitat.

Au pied du mont Ventoux, p. 129

De dròllas culhisson d'espig (lavanda) en flor. *Quant son ? Ont son ?*

Podètz situar sus la mapa de la pagina 123 ? Sus la de la pagina 149 ? En quina sason sèm ?

Ne fan de ramelets. *Per qué far ?* Per far secar benlèu, e metre dins de saquetons per perfumar l'armari.

La lavanda fina es coneguda dempuèi l'antiquitat. A l'Edat Mejana es una planta recercada per sas virtuts medicinalas, es censada purificar l'aire. Es dins la segonda part del sègle XIX que la lavanda comença d'èsser cultivada, jos la forma de l'espig, mai rustic, o de la lavanda fina, per respondre als besonhs de l'industria del perfum de Grassa (*veire U8, p.95 del libre de l'escolan, lo comentari de la fotografia d'un « nas »*). Aquesta cultura s'espandirà sus Provença nauta tota, en Vauclusa e mai en Dròma, en Ardèche. Lo grand periòde de produccion es de las annadas 1930 à 1950, amb la mecanizacion de la recòlta e la multiplicacion de las distillariás. Aquesta cultura coneis de crisis importantas dins las annadas 60, ligadas a las de l'industria provençala del perfum. A l'ora d'ara, la perfumariá grassenca existís totjorn mas lo temps de « l'aur blau » a passat.

En Limousin, p. 129

Meteissas questions : *Qui son ? Quant son ? Ont son ?* (Plan descriure lo primèr plan, la rota, lo rèire-plan l'estanh) *Que fan ?*

Dròllas e dròlles fan una passejada a bicicleta, una escorreguda benlèu. Far descriure las actituds diferentas dels joves, la posicion de las bicicletas. *En quina sason sèm ? Vos agrada de passejar en bicicleta ? Senon cossí vos agrada de passejar ? Amb qui de preferéncia ?*

Per far parlar los escolans, lor far far de suposicions per emplegar los futurs : *benlèu que van..., qu'anaràn, que...* Per emplegar los pronoms : *li ditz que..., la dròlla lor explica, respond que...*

Paginas 130-131

Las fòtos de las paginas 130 e 131 evòcan d'autres biaisses de « toristicar » coma ditz Bodon.

Plage de la Grande-Motte, p. 130

En occitan lo Motàs. L'estacion es creada en 1967, la rada es cavada e los terrenes conquistats sus los estanhs e los paluns de Mauguio, en pichòta Camarga. L'arquitecte Jean Balladur bastís una vila novèla de piramidas e de concas, que conois un grand succès e que, dempuèi 1974 qu'es una vila independenta, quita pas d'atraire d'estatjants permanents (6 500) o estivencs (mai de 110 000). La plaia fotografiada permet pas de veire las piramidas nombrosas que fan l'originalitat d'aqueste urbanisme, sonque de para-solelh gaire originals e de banhaïres esquichats coma de sardas. E mai dins l'aiga lo mond son a se tocar. Far parlar sus los plasers de la mar.

Vulcania, p. 130

Vulcania es un pargue toristic, inaugurat en 2002, sus lo tèma dels volcanes, a 15 km de Clarmont Ferrand, sus un siti gigant de 57 ectaras. Se presenta coma un pargue europenc d'exploracion scientifica sus los fenomèns del volcanisme. Lo bastiment espectacular que vesèm sus la fòto se tròba al centre d'un ensemble de construccions que son al centre del pargue. Una palanca lo religa a d'autres bastiments amb de salas de projeccions per far viure en dirècte una erupcion de volcan, de salas tecnicament amainatjadas per far de viatges al centre de la tèrra, per visitar lo còr del volcan, mostrar tota mena d'activitat atmosferica e terrèstra ligada als volcanes : sòrgas, òrgas basaltics, baldras bolhentas...

Suggestion per far parlar : aprèp lectura del tèxt de Bodon, en fàcia, imaginatz sa presentacion del Pargue Vulcania.

De la dune du Pyla (33), p. 131

La duna del Pilat (la grafia Pyla sembla una francizacion del sègle XX). *Pilar* en occitan es « la pile, le pilier ». En gascon, « la dune » es *lo piquèir* o *l'arròca*.

Es un luòc fòrça conegut en Gironda, al sud del bacin d'Arcachon (situar sus la mapa), de formacion geologica recenta (existissiá pas al sègle XVII). Mesura 2,5 km de long, 500 m de larg e mai de 100 m de nautor. Es una duna qu'avança cap a la forèst de 5 a 10 m per an, engolissent los pins e los cabanòts pròches. En 1978, foguèt declarada « grand siti nacional » e protegida de las degradacions dels toristas nombroses. Se pòt escalar a pè. D'en naut, se contemplan d'un costat la sortida del bacin d'Arcachon dins l'Ocean, lo Banc d'Arguin, las illas, lo cap Ferret, e de l'autre costat las Landas immensas. Fòrça jòcs esportius i son organizats. I a mai que mai d'escòlas de parapendas, coma los que vesèm sus la fòto, amb l'Ocean en reire-plan.

Canal du Midi à Béziers (34), p. 131

Classat al patrimòni mondial de l'umanitat per l'UNESCO en 1996, lo Canal del Miègjorn travèrsa tot l'oest d'Occitània. A per foncion de religar la mar Mediterranèa a l'Ocean Atlantic, de Seta a Bordèu, e per aquò s'apèla tanben Canal de las doas mars. A 240 km de long e 10 de larg, prolongat per lo Canal lateral de Garona. Foguèt concebut per lo Besierenc Pèire Pau Riquet (veire son estatua pagina 59 del libre de l'escolan), fermièr general jos Loís XIV, que financèt sa construccion, entre 1661 e 1681, amb sa fortuna personala, e moriguèt sens ne veire l'acabament.

Joguèt un ròtle economic important entre lo sègle XVIII e lo sègle XIX : transpòrts de mèrças en gabarras. Ara es pas mai a las nòrmas europencas dels batèus. Servís mai que mai per lo torisme : batèus de passejada o batèus logats dins los pòrts animan ara lo canal, las enclusas (63), los ponts-canal (a Agen, Besièrs) o passatge josterran (a Enseruna, lo Malpàs). Aquí una vista del pòrt de Besièrs, amb la catedrala de Sant Nasari al reire-plan. (veire lo tèxt de Pecout en document complementari). Informacions complementàrias sus lo siti : www.canalmidi.com/

Le port de Saint-Tropez (83), p. 131

O tot al mens una partida, modèsta, del pòrt, amb de batèus pichòts a l'estaca, de passejaires, de pintors... Far descriure. Aquest pòrt de pescaire es saique a l'origina un comptador dels Fenicians installats a Marselha, s'apelèt del nom grèc de Athenopolis, puèi los Romans l'apelèron Heraclèa. Son nom actual ven, segon la legenda, de Torpes, un oficièr de la cort de Neron convertit al catolicisme e descapitat. Son

còs getat dins un barquet amb un gal e un chin abordèt aquí. Tre la fin del sègle XIX, es lo luòc d'un torisme d'artistas, pintors mai que mai, coma Signac, Matisse, Marquet, Bonnard, Manguin, Dufy... que lo musèu de L'Annonciade ne presenta fòrça òbras. Al sègle XX, dins las annadas 50, es investit per lo mond del cinèma e de la mòda

Paginas 132-133.

Las doas fòtos mòstran d'aspèctes montanhòls d'Occitània : la nèu dins los Pirenèus e en Lemosin.

En vallée d'Ossau, (64), p. 132

Es una de las tres valadas bearnesas, a l'oest dels Pirenèus. Es una valada glaciària tipica, orientada nòrd / sud. L'Ossau la domina, a 2 885 m d'altitud. L'activitat economica principala ara, en mai del pastoralisme per la fabricacion del fromatge Ossau-Iraty (AOC), es lo torisme, amb doas estacions d'eski, d'estacions termalas, e una granda varietat

de paisatges pireneus, lacs, pòrts (lo Portalet a 1 794 m), valons e montanha nauta. Far descriure lo camp de nèu, los sapins al fons, l'Ossau, en forma de dent, devinhats al reireplan e lo personatge del primièr plan, passejaire solitari, en raquetas o eskis de fons (malaisit de veire), s'arrèsta per contemplar lo paisatge o per bufar. Serà interessant de comparar la solesa del siti a la densitat toristica de la plaja del Motàs (p.130). Lo pirineisme s'es desvolopat mai tard que l'alpinisme, a la quita fin del sègle XIX, e d'un biais diferent. Emplegar lo futur en utilizar lo vocabulari apropiat : *passar, montar, pujar, rescontrar, arribar, èsser* (se pòdon apondre d'autres vèrbs).

En Limousin, Chamboulive, p. 133

Vilòta ensolelhada jos la nèu, ostals a l'entorn del cloquièr, de far descriure... Chamboliva (1 200 estatjants), en Corrèza, es al centre d'un ròdol plan toristic (se ditz de torisme vèrd), mai que mai en estiu. Son nom vendriá de *camb* racina cèlta per *corba* qu'evocariá sa situacion geografica : quilhat sus un suquet, ribejant la Vezèra. Per ne saber mai vos podètz reportar al siti internet de Chamboliva qu'a l'interés d'èsser en occitan ! Adreça : <http://membres.lycos.fr/chamboliva/>

6. Documents complementaris

Provençau

■ Niça rebèla

O la mieu paura Niça
As perduda la flor
A la tieu joinessa
Ieu pensarai totjorn
Canti pus li montanhas
Cuberti d'estacions
Li tieu verdí campanhas
Son pleni de maïons
Jamai pus canterai
Son mòrti li tonèlas
Li es plus de cançons
Per lo beton

E totjorn pensarai
Au temps ont eres bèla
Ailàs, ailàs, Nissa rebèla.
Si sente la benzina
En plaça dau lilas
Cenque sònnon Marina
Non fa que m'embilar
Nissa ti siás venduda
Coma una petan
Ti van pilhar li combas
Per un morcèu de pan

Perdona-mi Menica
De cambiar ta cançon
Dont es la tieu amiga
La tieu bèla Nanon
Adieu la sofietà
An cubert Palhon
E lo país de Nissa
Es vegut palhasson.

Adaptation de Gian Calena de □
Nissa la bella en Niça rebela □
MAURIS, disques Ventadorn, □
1981

Lemosin

■ Lo viatge de Guilhèm

Lo vielh conta l'istòria.

Un còp i aviá un ange, brave e sabent entre tots, que s'apelava Azazel. Viviá urós dins lo Paradís, al mitan de sos companhons ailats. Mas un jorn plen d'orguelh, se creguet tant poderós coma son Mestre e se revoltet. Per lo punir, l'Eternal lo gitet d'amonaut e lo barret dins lo Ròc d'Infèrn. Dempuei aquel jorn, amb los anges maudichs coma el, Azazel amassa dins son reiaume sombre l'aur e las peïras preciosas que fan commetre tant de crimes als abitants de la terra. E, chasca annada, son tresor s'augmenta de tots los bens que los òmes an mal aquesit pendent los dotze mes. Chasque ser de Nadal, del mentre que tillan los dotze còps de la miejanuech, la caverna se drueba, e l'òm pòt entrar dins la gròta enfadada e n'emportar tot çò que plai. Mas malur a lo que se laissa esblauvir pel tresor d'Azazel ! Los dotze còps tillats, lo rochier se tòrna barrar, e l'imprudent que s'es laïssat préner deven la preja dels maudichs. Chasca annada daus malurós se fan atrapar, e aqueste ser, segur, n'i aurá ben quauqu'un, a cort d'argent, que vendrà assajar de s'enrichir al ròc d'Infèrn.

Margareta PRIOLO, « Guillaume sens peur », *Contes del Mairilhier*, Brive, 1915

■ Una bauma d'ombrina *Lengadocian*

Pèire-Joan devinhèt lo morre arbregat dominat per un obelisc, que l'aviá entrigat, de pichòt. Lo pas de Naurosa. La linha de partatge entre las aigas de Mediterranèa e la Mar Granda. Dins l'encontrada lauraguesa, los inflús atlantics cargats d'umiditat e de perfums d'America venon butar contra los sèrres secs espelofits de lum e de vent. Es una rara ideala e reala, una confinha magica entre las sasons, un jogador invisible de la Tèrra.

Lo país èra verd de tota sa saba E totjorn serpatejava dins la campanha la colada verda del Canal de Riquet. Camin d'aiga ombregat de grandas platanas, amb de luènh en luènh una barcassa negra. [...]

Èran sota una granda vòuta verda, una bauma d'ombrina esbleugissenta de silenci. Los milions de cigalas de defòra fasián un luènh resson. A sos pès, sota las platanas, l'aiga èra clòta. La riba erbejada se clinava coma una tepa d'ostal fins al camin batelièr. Quina patz de l'estona... Una oasis entre la secada. Un pertús de lutz verda poblat per l'imaginari de l'aiga.

Roland PECOUT, *L'envòl de la Tartana*, CRDP de Montpelhièr, 1986

